

Potovalna razglednica starega dela Jeruzalema s cerkvijo Marije Magdalene s petimi stolpiči in prav toliko ruskimi križi.
V ozadju je Kupola na skali ali Omarjeva mošeja.

Janez Cerkvenik

MOTIV KRIŽA V FILATELIJI

Povzetek

Filatelisti Filatelističnega društva »Lovro Košir« Škofja Loka smo v okviru Škofjeloškega pasijona leta 2015 pripravili filatelistično razstavo z naslovom »Krščanstvo«. S filatelističnim gradivom (poštne znamke, poštni žigi, dopisnice, maksimum karte, priložnostni in drugi ovitki, ilustrirane dopisnice, razglednice) smo v razstavnih eksponatih prikazali celotno zgodovino krščanstva od Stare zaveze (judovstva), rojstva, delovanja, smrti na križu in vstajenja Jezusa Kristusa v Palestini, ustanovitev prvih krščanskih skupnosti, delovanje apostolov in njihovih naslednikov povsod po svetu s poudarkom na Rimskokatoliški cerkvi (RKC), tudi nastanek islama v 7. stoletju, ter oba razkola v RKC, prvega v 11. stoletju z nastankom pravoslavja in drugega v 16. stoletju z nastankom protestantizma.

Filatelistična zbirka »Krščanstvo« na razstavi v Sokolskem domu v Škofji Loki, s katero smo se filatelisti FD »Lovro Košir« Škofja Loka vključili v mesec prireditvev Škofjeloškega pasijona leta 2015, je obsegala 38 razstavnih vitrin z več kot 600 razstavnimi listi, ki so sledili zgodovinskim dogodkom, ključnih za več kot 2000-letno zgodovino krščanske religije, ki je mimogrede med 12. glavnimi svetovnimi religijami najštevilnejša z več kot dvema milijardama vernikov po celem svetu.

Iz tega obširnega filatelističnega gradiva so v tem članku obdelani le detajli z motivi križa, ki je dobil simbolni pomen za krščanstvo šele po križanju in smrti Jezusa Kristusa na križu med dvema razbojnikoma na Golgoti.

Rdeča nit članka je torej križ, geometrijska figura, ki jo tvorita dve sekajoči bruni, lahko tudi ploskvi v različnih izvedbah, prikazan tudi kot razpelo.

Pestra zgodovinska dogajanja v Sveti deželi, zlasti v Jeruzalemu, se poznajo še danes z neštetimi verskimi objekti, cerkvami, ki pripadajo različnim krščanskim skupnostim.

Ovitek prvega dne iz leta 1984 je nemška pošta skupaj s priložnostnim poštnim žigom izdala ob 350-letnici pasijonskih iger v Oberramergau. Motiv ovitka so orodja mučenja in trpljenja Jezusa Kristusa – Arma Christi (v sredini latinski križ, kelih zadnje večerje, petelin, znak Petrove zatajitve, bič, žebli, klešče, kladivo, trs z gobo, sulica, s katero je rimski vojak prebodel Jezusovo srce, oštevilčene kocke, s katerimi so vojaki žrebali za Jezusovo obleko, in lestev, s katero so sneli s križa Jezusovo truplo in ga položili Materi Mariji v naročje).

Leta 1999 je bila v Škofji Loki prva uprizoritev Škofjeloškega pasijona v samostojni državi Republiki Sloveniji. Za to priložnost je oblikovalec Jure Miklavc oblikoval znak, simbol ali logotip pasijona (prt, obkrožen s trnjevo krono in poševen latinski križ) z datumom in z napisom Škofjeloški pasijon v latinščini.

300-letnico (1706–2006) prihoda bratov kapucinov v Škofjo Loko je Loški muzej ovekovečil z izdajo tiska na poštni dopisnici, ki ga je oblikoval

skupaj s priložnostnim poštnim žigom g. Miljenko Licul v simbolni obliki latinskega križa.

Tiskana poštna dopisnica z odtisom priložnostnega žiga, ki sta motivno usklajena. Na dopisnici je tudi odtis dnevnega žiga pošte v Škofji Loki.

Leta 2009 je Pošta Slovenije izdala ilustrirano poštno dopisnico ob ponovni uprizoritvi Škofjeloškega pasijona po mestnih ulicah Škofje Loke. Na reverzu dopisnice so prikazani različni pasijonski prizori, na averzu dopisnice pa tiskana znamka z motivom nosilca latinskega križa, oblečenega v črno kuto z odtisom žiga prvega dne izdaje dopisnice in žiga 27. 3. 2009. Motiv žiga je logotip Škofjeloškega pasijona.

Averz ilustrirane poštni dopisnice iz leta 2009.

Reverz ilustrirane poštni dopisnice iz leta 2009.

Ob ponovni uprizoritvi Škofjeloškega pasijona leta 2015 smo filatelisti pripravili filatelistično razstavo z naslovom »Krščanstvo«. Turistično društvo Škofja Loka je izdalo osebno poštno znamko in razglednico, Občina Škofja Loka pa več razglednic, tako da smo filatelisti lahko pripravili dve maksimum karti. Maksimum karta (MC) je razglednica z nalepljeno znamko na averzu in uničena z odtisom poštnega žiga.

MC z delom teksta Škofjeloškega pasijona, ki ga je leta 1721 zapisal kapucin pater Romuald (Lovrenc) Marušič. Razglednico je izdala Občina Škofja Loka (oblikovanje: Barbara Šušteršič in Jure Miklavc, foto: Jure Nastran), osebno poštno znamko, uničeno z dnevnim žigom pošte v Škofji Loki, je izdalo Turistično društvo Škofja Loka, foto: Marko Pleško.

MC z motivom Kristusa, ki je padel pod težo križa. Vsi podatki o avtorjih MC so identični kot na prejšnji sliki, z eno izjemo, da je osebna poštna znamka uničena z odtisom priložnostnega poštnega žiga z datumom 27. 3. 2015, ob prvi uprizoritvi pasijona na Veliki petek.

Kartica (podboca) z odtisom priložnostnega poštnega žiga in motivom Kristusa, ki na svojem križevem potu (IX. postaja križevega pota) tretjič pade pod težo križa.

Priložnostni ovitek z logotipom Škofjeloškega pasijona, tiskom pasijonskega prizora, osebna poštna znamka in odtis priložnostnega poštnega žiga iz leta 2015. Ovitek in poštni žig je izdala Pasijonska pisarna, foto Jana Jocič, osebno poštno znamko je izdalo Turistično društvo Škofja Loka, foto Marko Pleško.

Ob filatelistični razstavi v Sokolskem domu je bila tudi razstava tapiserij križevega pota – 14 postaj in Kristusovo vstajenje od mrtvih, delo g. Radovana Rakovca (Zgornje Bitnje). Za to priložnost je g. Rakovec pripravil zanimive kartice. Iz ene izmed njih smo filatelisti naredili filatelistični eksponat z znamko in dvema odtisoma priložnostnega in dnevnega poštnega žiga.

Na poštnem okencu na Trati je bil v času pasijonskih uprizoritev leta 2015 na razpolago tudi t.i. strojni žig. S tem žigom je žigosana ilustrirana dopisnica z motivom razpela in v ozadju Mestni trg v Škofji Loki. Avtor dopisnice je filatelista g. Franček Romih, član Filatelističnega društva Portorož.

Snemanje Jezusovega trupla s križa je motiv na razglednici kranjskega slikarja I. Layerja.

Križa obeh razbojnikov, ki so ju križali skupaj z Jezusom, imata pogosto obliko grške črke »tau«. Te vrste križ se imenuje tau križ ali križ sv. Antona Puščavnika.

Po Kristusovem vstajenju in vnebohodu so Jezusovo delo (širjenje krščanske vere) po svetu nadaljevali njegovi apostoli, njihovi učenci, misijonarji.

Pričevalcem, oznanjevalcem božje besede in zavetnikom Evrope, sv. Benediktu iz Nursije v 6. stoletju, bratoma sv. Cirilu in sv. Metodu v 9. stoletju in sv. Brigiti Švedski v 14. stoletju (te tri je kot sozavetnike Evrope proglasil papež Janez Pavel II.), je bil križ svetilnik na njihovi poti širjenja Jezusovega nauka po Evropi, kar je motiv na ikoni Paskvala Zuanella iz Benečije na MC, ki jo je izdal leta 2009 Slovenski filatelistični klub »Lovrenc Košir« iz Trsta ob odprtju filatelistične razstave »Sveta Ciril in Metod«.

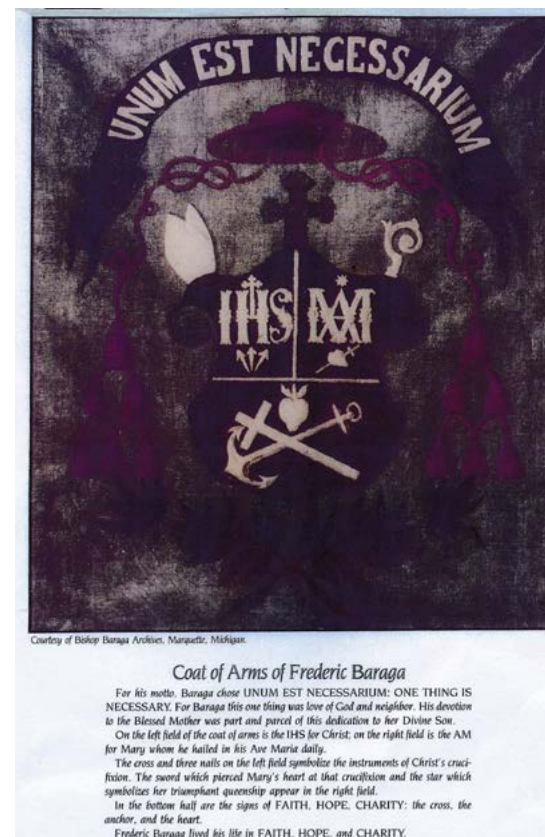
Svojevrsten spomenik pravoslavlja je v Sloveniji ruska kapelica na prelazu Vršič ob ruski cesti. Ob 100-letnici njene postavitve (1916 – 2016) sta pošti Slovenije in Ruske Federacije izdali priložnostni ovitek, priložnostno znamko in priložnostni poštni žig. Na obeh stolpičih cerkvice sta ruska križa, kar pa sta naročnik in oblikovalec spregledala, tako, da imata stolpiča na ovitku latinski križ.

Na sliki je priložnostni ovitek, serija dveh znamk in priložnostni poštni žig, ki jih je nemška pošta izdala leta 1961 za evangeličanski dan v Nemčiji. Na tisku ovitka in na obeh znamkah je prikazan jeruzalemski križ. Jeruzalemski križ sestavljajo štirje »tau« križi, ki se s svojimi daljšimi kraki stikajo in pri tem oblikujejo tako imenovani kladivasti križ. Ta, sredinski križ, je simbol Stare zaveze, manjši križi med kraki velikega pa simbolizirajo Novo zavezo, štiri evangelijske.

Na sliki je prikazana MC z motivom Dalmatinove Biblije iz leta 1584. Zanimivost naslovnice te knjige je, da ni nikjer križa, največjega simbola krščanstva. Nasploh lahko filatelisti ugotovljamo, da ni do danes, ko sta PTT podjetje nekdanje Jugoslavije in Pošta Slovenije izdali precej znamk na temo protestantizma, niti na eni od teh znamk upodobljen križ, temveč le svetne zasluge slovenskih protestantov (Primoža Trubarja, Jurija Dalmatina, Adama Bohoriča in Sebastijana Krelja) za pisano slovensko besedo, s katero so oznanjali božjo besedo vsem Slovincem. Skrajni čas bi že bil, da se predstavi slovenske protestante kot duhovnike, zlasti pridigarje, tudi na poštinih znamkah, ki so Biblijo razlagali Slovincem v maternem jeziku.

Na sliki je v seriji znamk – znamenite osebnosti, Pošta Slovenije leta 1997 izdala znamko s portretom škofa Friderika Ireneja Barage. Škofovski grb misijonarja, slovničarja in škofa severnoameriških Indijancev F. I. Barage (1797 – 1868), ki je na poti kanonizacije, z drugimi insignijami, se nahaja v arhivu v Marquettu, kjer je Baraga domoval, delal in je tudi pokopan.

Poleg križa je na kartici vidno tudi njegovo škofovsko geslo »Unum est necessarium« (samo eno je pomembno) in to je bilo bistveno za škofa Barago, ljubezen do Boga in do bližnjega. Za ameriške Indijance je bil Baraga duhovnik, zdravnik, jezikoslovec, pisatelj in še kaj.

Pošta Slovenije je leta 2008 izdala ovitek prvega dne, priložnostno znamko in priložnostni žig v seriji znamk – znamenite osebnosti v čast dr. Alojzija Šuštarja (1920 – 2007), ljubljanskega nadškofa in slovenskega metropolita, častnega meščana mesta Ljubljane, nosilca zlatega častnega znaka svobode Republike Slovenije, tajnika Sveta evropskih škofovskih konferenc s sedežem v St. Gallnu (Švica) in resničnega povezovalca med Cerkvijo in oblastjo v mladi slovenski državi. Neprecenljiv je bil njegov prispevek za mednarodno priznanje »odcepljene« Slovenije leta 1991/92 tako pri Svetem sedežu kot pri najvplivnejših cerkvenih dostojanstvenikih po Evropi in v ZDA. Njegovo škofovsko geslo je bilo »Božjo voljo spolnjevati« in v duhu tega gesla je storil prve korake k spravi v Kočevskem Rogu, ko je s takratnim predsednikom države Milanom Kučanom izmenjal pozdrav miru. Žal smo Slovenci danes še bolj razklani, ker po besedah govorca v Dražgošah (8. 1. 2017) nekdanji partizani sprave sploh ne potrebujejo, čeprav so bili med borci NOB tudi po večini verni slovenski fantje in možje. Spravo potrebujemo mi vsi Slovenci in naši zanamci.

Na koncu tega prispevka je potrebno predstaviti še katoliško Cerkev, zlasti s pogledom dandanašnjega katoličana. Prvega papeža je postavil sam Jezus Kristus in sicer apostola Petra, ribiča na Genezareškem jezeru, ki je imel obilo težav z rimsko oblastjo, zlasti v času cesarja Nerona (v letih 54 – 68), ki je preganjal kristjane. Šele cesar Konstantin je leta 313 z milanskim odlokom razglasil versko svobodo za kristjane. Žal je rimski imperij začel pokati po šivih svojih meja, ko so se začeli premiki in vpadi različnih narodov po Evropi. Zgodnji srednji vek je tudi v Cerkvi

pustil že opisane razpoke, prvo v 11. stoletju in drugo v 16. stoletju. Cerkev je bila vse do današnjih dni kot najštevilnejša svetovna religija vedno vpeta v vsa svetovna zgodovinsko – politična dogajanja tudi med I. in II. svetovno vojno. Posebno zadnji papeži od Pija XII. dalje (leta 1939) so pustili velik pečat, zlasti Janez XXIII. (sklican II. vatikanski vesoljni cerkveni zbor, povzdignil ljubljansko škofijo v nadškofijo in umestil prvega nadškofa msg. Antona Vovka), Pavel VI. je dokončal II. vatikanski koncil, sledil je pontifikat Janeza Pavla I., ki je trajal le 33 dni, in leta 1978 je svoj pontifikat začel poljski kardinal in krakovski nadškof Karol Wojtyła (1920 – 2005), ki si je izbral ime Janez Pavel II. V času pontifikata se je poljski papež srečal z več kot 150 predsedniki držav in vlad po celem svetu, kar je imelo močan vpliv na naslednje dogodke:

- leta 1989 padec berlinskega zidu,
- razpad komunističnega družbenega sistema v Sovjetski zvezi in vseh državah Varšavskega sporazuma,
- združitev Nemške demokratične republike in Zvezne republike Nemčije v enovito državo,
- razpad Jugoslavije,
- in navezava stikov Svetega sedeža z najvišjimi predstavniki pravoslavne, anglikanske cerkve, judovske veroizpovedi in islama. Mimogrede, to dejavnost je še bolj poglobil sedanji papež Frančišek, ki je zlasti okrepil sodelovanje z evangeličansko cerkvijo po svetu.

Papež Janez Pavel II. je opravil več kot sto potovanj po celem svetu, med drugimi je bil tudi dvakrat v Sloveniji. Prvič je leta 1996 prišel na Brezje, v Ljubljano in Postojno, drugič pa leta 1999 v Maribor, ob razglasitvi škofa Antona Martina Slomška za blaženega. Poljski papež s slovansko dušo je svoj pravi obraz pokazal tudi januarja leta 1992, ko je Sveti sedež priznal samostojnost in neodvisnost Slo-

Papež Janez Pavel II. s palico in z razpelom kot motiv na MC, ki jo je izdala Pošta Slovenije leta 1996 ob njegovem prvem obisku v Ljubljani v Stožicah.

venije in Hrvaške. Prav to priznanje je bilo vzrok, da se je »omehčala« administracija ZDA, ki se je najdlje zavzemala za enovitost nekdanje Jugoslavije.

Blok znamk, ki so razporejene v obliki latinskega križa in ga je avstrijska pošta izdala leta 2004 ob katoliškem dnevju srednjeevropskih držav, Avstrije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Poljske, Madžarske, Slovenije, Slovaške in Češke republike, ko je papež Janez Pavel II. obiskal 100.000 romarjev iz naštetih držav v romarskem svetišču Mariazell na avstrijskem Zgorjem Štajerskem.

Za zaključek

Filatelisti oblikujemo vsako filatelistično razstavo s filatelističnim gradivom tako, da se na čim bolj izviren način predstavi rdeča nit zgodbe, kot je v našem primeru križ, simbol krščanstva, ki je največkrat prikazan prav v Škofjeloškem pasijonu.

Viri in literatura

Benedik Metod: Razgled po zgodovini cerkve (Poslovenil in dodal slovensko cerkveno zgodovino), Mohorjeva družba, Celje, 1984,
 Rupert Matthews: Papeži, Odgovori na vsa vprašanja, Cankarjeva založba, 2016,
 Smith Huston: Svetovne religije, Založba Obzorja, Maribor, 1996,
 Katalog, Škofja Loka Čas pasijona, Loški muzej, Škofja Loka, 2006,
 Slovenika, Slovenska nacionalna enciklopedija, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 2011,
 Perko Franc: Verstva v Jugoslaviji, Mohorjeva družba, Celje, 1978,
 Fock I. Mihael: Sveta dežela Zlati Jeruzalem, Filatelistična zveza Slovenije, Ljubljana, 2011,
 Krajnc Silvin: Sveta dežela, Mohorjeva družba, Celje, 1980,
 Velikanje Martin: Slovenika, Katalog poštne znamk, celin in doplačilnih znamk, 2014.

DNEVI ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Razstavljalca Peter Jovanovič in Janez Plestenjak v avli Sokolskega doma 11. marca 2016. Foto: Aleksander Igličar

Koncert zboru *Consortium musicum* na Romualdovem dnevju, v soboto 23. aprila 2016, v okviru Dnevov Škofjeloškega pasijona 2016. Izvedli so delo Andreja Missona - Slovenski vojni requiem. Foto: Aleksander Igličar